

ХРИСТИЯНСТВО КУЛТУРА

Година XXV (2026) / Брой 2 (209)

о. Серафим Янев **За църковната грижа за деца със специални потребности**

прот. Николай Озолин **Няколко щриха към портрета на отец Йоан Майендорф**

архиеп. Роуън Уилямс **Какво казваме, когато пеем?**

Калин Михайлов **Творчеството на Стоян Михайловски в християнска перспектива**

Галерия **Веско Велев**

Издава фондация „Комунигас“

Брой **209**

Владимир Димитров (р. 1975 г.) е изкуствовед, главен асистент в департамент „Изящни изкуства“ на Нов български университет. Специализирал в Университета на Флоренция, Италия. Защитил е докторат на тема „Зографската фамилия Минови и тяхното стенописно наследство“. Научните му интереси са в областта на християнското изкуство с акцент върху възрожденското изкуство, иконографията и опазване на културното наследство. Автор на множество статии по тези теми, сред които и поредица от поклоннически пътеписи. Автор на редица фотографски изложби, посветени на културното наследство на Сирия, Етиопия и Матера (Италия). Член на Международния съвет за паметниците на културата и забележителните места – ICOMOS, Международната асоциация на историците на изкуството – AICA, и на Съюза на българските художници – СБХ.

Владимир Димитров

ДУХОВНИ ХОРИЗОНТИ В ТВОРЧЕСТВОТО НА ВЕСКО ВЕЛЕВ

В съвременното художествено поле интересът към актуалните визуални практики нараства, но този интерес рядко обхваща проблематиката на духовното и религиозното като пълноценна част от художественото мислене на нашето време. Християнското изкуство често бива възприемано като исторически затворено в миналото – като принадлежащо на музея, храма или реставрационната практика, но не и като жива, развиваща се територия на съвременни търсения. Подобна нагласа води до своеобразна „невидимост“ на автори, чието творчество се разгръща в граничната зона между традиция и съвременност, между образа и неговата смислова дълбочина.

Именно в тази зона се разполага творчеството на Веско Велев. В продължение на десетилетия той изгражда последователен и разпознаваем художествен свят, в който образът не функционира като илюстрация или разказ, а като носител на памет, време и духовно присъствие. Макар и рядко назовавано като религиозно в тесния смисъл на думата, неговото изкуство е дълбоко свързано с логиката на християнското мислене – не като канон за подражание, а като онтологичен модел за разбиране на образа и неговата роля в културната памет.

Настоящият текст си поставя за цел да разгледа творческия път на Веско Велев по повод навършването на неговата 70-годишнина, като го ситуира в

по-широк духовен и културен хоризонт. Освен биографичен и стилов обзор, вниманието ще бъде насочено към онези аспекти на неговото творчество, в които се разгръща диалог с християнската традиция, със сакралното и с иконата като начин на мислене. Наред с това ще бъде разгледана и една по-рядко коментирана, но съществена страна от неговата позиция – отношението към мястото, обитаването и опазването на културното наследство като част от един цялостен житейски и творчески избор.

Биография и формиране. Школата на проф. Иван Курков

Веско Велев, фотография: Виктория Иванова

Веско Велев е роден през 1956 г. в село Кърнаре – среда, която рано формира у него чувствителност към природата, материала и традиционния ритъм на живота. Този първичен опит, далеч от урбанистичната динамика, ще продължи трайно да присъства в неговото творчество, но ще бъде осмислен и преобразуван в рамките на професионалното художествено образование.

През 1976 г. Велев завършва Художествената гимназия в София, а през 1985 г. и специалност „Живопис“ в Националната художествена академия, тогава Висш институт по изобразително изкуство „Николай Павлович“, в класа на проф. Иван Курков (1932–2010) – фигура с ключово значение за българското изкуство от втората половина на XX век и за формирането на няколко поколения художници. Школата на Курков не е школа на стилово подражание, а пространство за изграждане на автори със самостоятелно мислене. В нея се насърчава свободата, вниманието към символния потенциал на образа и дистанцията от буквалното повествование. Именно тази нагласа – да се мисли

образът като носител на смисъл, а не като илюстрация – ще се окаже определяща за по-нататъшния път на Веско Велев.

Влиянието на Кирков върху неговия ученик не се проявява в повторение на живописния почерк, а в усвояването на една по-дълбока художествена позиция: убеждението, че традицията не е набор от готови форми, а памет, която трябва да бъде преживяна и преобразувана. Тази позиция подготвя почвата за по-късния интерес на В. Велев към архаични мотиви, към сакрално-образното мислене и към предмета като носител на натрупано време и смисъл.

След завършването на Академията художникът развива активна изложбена дейност в страната и в чужбина. Паралелно с това той избира начин на живот, който съчетава професионално присъствие в художествения живот с обитаване на пространства извън големия град – между родното Кърнаре и село Дълбок дол. Тази двойственост между участие и отстъпление не е биографичен детайл, а съществен елемент от неговото творческо самоопределяне.

Преди да бъде разгледано самото творчество на Веско Велев, е необходимо накратко да се очертае контекстът на неговата критическа рецепция. Макар и да не заема централно място в съвременните изкуствоведски изследвания, неговото творчество е предмет на внимание от страна на утвърдени автори, чиито текстове маркират основни интерпретационни линии.

Сред най-ранните и последователни изследователи, интерпретиращи неговото творчество, е Ружа Маринска (1944–2022), която разглежда изкуството на Велев през призмата на сетивния опит, органичната връзка с природата и паметта на материала. В нейните анализи се откроява интересът към първичното и архаичното като устойчиви опори на художественото му мислене, както и разбирането за произведението като форма на преживяване, а не като чисто визуален обект.¹

Важен принос към разбирането на творчеството на Веско Велев има текстът на Ирина Генова, която насочва вниманието към процеса на създаване и към активната роля на материала в художествения акт. В нейния прочит работата на художника е свързана с широк кръг културни и художествени влияния – от средновековната източноправославна фреска и икона, през готическите витражи и древното изкуство до примитивизма и неговите трансформации в модерното европейско изкуство. Генова подчертава, че при Веско Велев материята не е подчинена изцяло на формата, а съхранява собствена „душа“ – памет и енергия, носещи следите на човешкото присъствие. Именно това отношение към материала като жив носител на духовни

¹ Маринска, Р. *За изкуството*. Съст. Р. Маринска, А. Николаева. Т. 1. София: [Изд. Авт.], 2020, с. 250-251; Петкова, Н. *Половин век в общуване с изкуството. Проблеми на изкуството*, 2, 2023, с. 77-79.

интуиции се оказва определящо за разбирането на неговите живописни произведения и обекти.²

Особено място в литературата за Веско Велев заема текстът на Аксиния Джурова, в който се разглеждат теми като времето, артефакта и сакрализацията на предмета. Макар и изграден в есеистичен и на места личен регистър, този текст предлага концептуално важни наблюдения върху връзката между образ, памет и духовно наследство, които могат да бъдат преформулирани и използвани в по-строг аналитичен контекст.³

Към този кръг от интерпретации се прибавят и текстове с по-есеистичен и публицистичен характер, които осветляват отделни аспекти от житейския и творческия избор на художника. Калина Константинова разглежда обитаването на старата къща в село Дълбок дол като цялостен художествен и жизнен жест, при който пространството се превръща в продължение на творческия процес. Макар и изграден в метафоричен регистър, този прочит насочва вниманието към връзката между място, живот и изкуство, която има съществено значение за разбирането на творческата позиция на Веско Велев.⁴

В друг есеистичен текст Недялко Славов предлага литературен портрет на художника, в който акцентът пада върху интуицията, сетивността и екзистенциалното отношение към живота и творчеството. Макар тези наблюдения да не са формулирани в аналитичен изкуствоведски език, те допринасят за по-широкия образ на автора като фигура, за която изкуството, жизненият избор и личната етика са неразделни.⁵

Към тази рецепция се прибавят и други текстове, посветени на отделни изложби на художника. В тази група се включва и една моя рецензия, в която една от изложбите на Веско Велев е разгледана като подготвителен етап към по-мощен и концептуално обобщаващ проект. В този смисъл още в по-ранна критическа перспектива се откроява разбирането за неговото творчество като процес, ориентиран към дългосрочно и последователно изграждане.⁶

Настоящият текст стъпва върху тази сравнително ограничена, но съдържателно значима литература, като си поставя за цел да разшири интерпретационното поле, насочвайки вниманието към духовното и сакрално-образното мислене, както и към връзката между художествената практика, начина на живот и отговорността към културното наследство.

² Генова, Ир. Стихията да създаваш. В: Велев, В. *Сътворение*. Каталог (издание без редакторска колегия, издателство, място, година и пагинация).

³ Джурова, Ак., В. Велев, Н. Харалампиев. *Убежище. Импресии*. ARS MMM, 2022.

⁴ Константинова, К. Да живееш в картина. В: Велев, В. *Сътворение*. Каталог (издание без редакторска колегия, издателство, място, година и пагинация).

⁵ Славов, Н. Пет констатации за Веско Велев. В: Велев, В. *Сътворение*. Каталог (издание без редакторска колегия, издателство, място, година и пагинация).

⁶ Димитров, В. На 69. Изложба на Веско Велев. – *Бюлетин на Съюза на българските художници*, 3, 2025, с. 53-54.

Кратък обзор на творчеството

Творчеството на Веско Велев се развива последователно, без резки стилови прекъсвания, но с ясно вътрешно движение – от експресивно-фигуративни решения към все по-голяма пластическа концентрация и смислова наситеност. Работейки в различни области – живопис, скулптура, керамика – художникът изгражда единен художествен свят, в който материалът, формата и смисълът са неразделни.

Фигурата в ранните му произведения присъства отчетливо, но рядко функционира като индивидуализиран персонаж. Постепенно тя се редуцира, опростява и се доближава до границата на знаковото. Тази граничност между разпознаваемото и обобщеното е устойчива характеристика на неговия език.

Особено важно място заема отношението към материала. Следите от ръката, от времето и от съпротивата на веществото са съзнателно запазени. Материалът не е неутрален носител на образа, а активен участник в процеса. В резултат произведенията придобиват характер на артефакти – обекти, в които създаването е не по-малко значимо от крайния визуален резултат.

С течение на времето творбите на Велев придобиват все по-съзерцателен характер. Цветът се ограничава, формата се успокоява, композицията се стреми към вътрешен баланс. Тази еволюция подготвя терена за онези произведения, в които духовното мислене се проявява с особена яснота.

Духовното и сакрално измерение

Духовното в творчеството на Веско Велев не се проявява като тематична програма, а като начин на художествено мислене. Иконата присъства не като жанров модел, а като структура – като отношение към времето, образа и материята. Подобно на иконата, неговите произведения не разказват, а пребивават; те не илюстрират, а свидетелстват.

Фигурата е обезличена в положителния смисъл на думата – превърната в образ, който надхвърля конкретното. Повторяемостта на мотивите функционира като анамнеза, като постоянно връщане към основни смислови ядра. Материята, със своята грубост и несъвършенство, не се прикрива, а се превръща в проводник на смисъл, напомняйки аскетичния принцип на сакралното изображение.

Тази тиха духовност изисква бавен и съсредоточен поглед. Тя не настоява и не поучава, а предлага възможност за вътрешен диалог – позиция, която изглежда особено значима в контекста на съвременното изкуство.

Обитаване, памет и културно наследство: Дълбок дол

Изборът на Веско Велев да работи в Дълбок дол не е форма на бягство, а осъзната позиция. Двете стари къщи в селото не са реставрирани като музейни обекти, а съхранени като живи пространства, в които времето остава видимо. Това отношение към традиционната архитектура представлява пример за отговорна грижа към културното наследство – не чрез фиксиране, а чрез обитаване.

Паралелът между начина на живот и художествената практика е ясен. Както материалът в произведенията не се подчинява напълно на волята на автора, така и мястото не се „коригира“, а се приема в своята историческа цялост. Грижата за наследеното се превръща в етическа практика, която кореспондира с християнското разбиране за приемственост и отговорност.

Разглеждането на творчеството на Веско Велев в този контекст позволява да се види една последователна художествена позиция, в която образът, животът и етиката се преплитат. Навършването на 70 години не се явява като равносметка, а като момент на зрялост, от който творчеството може да бъде разглеждано в по-широка перспектива.

Настоящият текст не цели окончателно изчерпване на темата, а отваряне на поле за по-нататъшни изследвания. Случаят на Веско Велев показва, че съвременното християнско изкуство е жива и смислена практика, която изисква внимателен, търпелив и отговорен прочит.